

Network of play

Een onderzoek naar de speelbaarheid van Nederlandse stadswijken voor kinderen

Hoe was het ook alweer om buiten te spelen als kind? Deze vraag heb ik mezelf vaak moeten stellen tijdens dit afstudeeronderzoek. Was buiten spelen toen zo anders dan nu? In sommige plaatsen in Nederland gaan de ontwikkelingen niet zo snel als in de dynamische steden. Bijvoorbeeld in het dorp waar ik opgegroeid ben, Losser. Ik kan me voorstellen dat veel kinderen daar nog dezelfde vorm van buitenspel ondernemen als dat ik 16 jaar geleden deed. De bossen in! Hutten bouwen! Oorlogje spelen! Je eigen plek vinden. Wat ik toen niet realiseerde was dat ik een ongekende luxe had...

Thesis door Koen Bakker en Frank Fähnrich

Frank Fähnrich

junior landschapsarchitect bij
BügelHajema Adviseurs Amersfoort
frank.fahnrich@gmail.com

Veel openbare ruimte om te spelen, makkelijk toegankelijk (veilig) en een gevarieerd aanbod aan verschillende soorten speelplekken. Een luxe die veel stadskinderen van tegenwoordig niet (her)kennen. Het verschijnsel van overgewicht onder stadskinderen is hier een zichtbare verschijningsvorm van. Dit sociale probleem is het uitgangspunt geweest voor ons afstudeeronderzoek. Nederland heeft een groeiende hoeveelheid kinderen met overgewicht en obesitas (wat een extreme variant van overgewicht is). Het eetpatroon is hier natuurlijk de hoofdoorzaak van. Maar wat men eet, zal men ook weer moeten verbranden. Wanneer de energie inname (voedselconsumptie) hoger is dan de hoeveelheid energie die verbrandt wordt loopt men het risico overgewicht te krijgen. Ondanks dat sociale problemen en erfelijke aanleg in grote mate het voorkomen van overgewicht kunnen verklaren, kan de relatie met te weinig fysieke activiteit niet genegeerd worden. Veel kinderen houden er een steeds groter wordende inactieve levensstijl op na. Hierbij spelen de televisie en de computer (spelletjes) een grote rol. Het is belangrijk deze ongezonde levensstijl op een jonge leeftijd tegen te gaan, aangezien het gevolgen kan hebben voor de gezondheid op een latere leeftijd. Om de fysieke activiteit van kinderen te stimuleren is buitenspel een perfect middel.

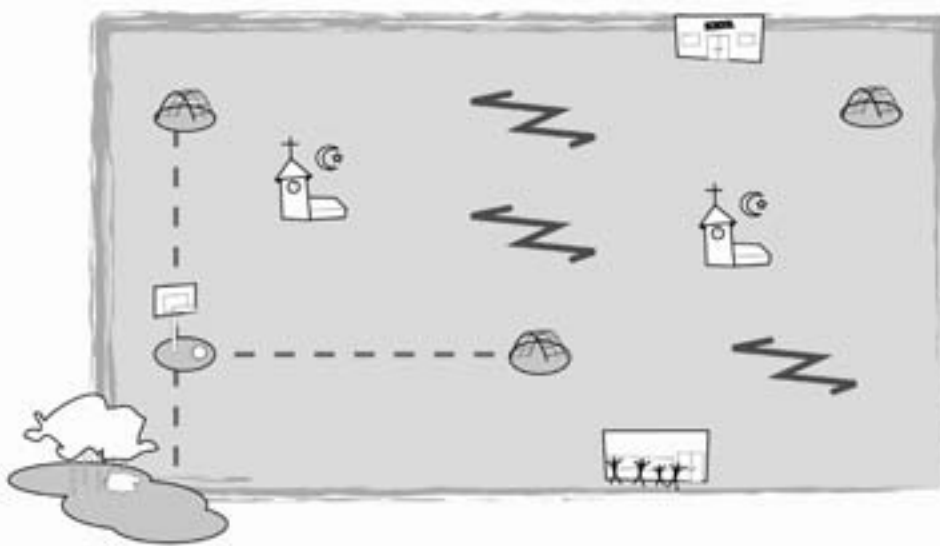
Uit onderzoek blijkt dat stadskinderen gevoeliger zijn voor overgewicht (ca. 31% heeft overgewicht) dan kinderen buiten de stad (ca. 21%). Juist in de steden zou men meer aandacht moeten schenken aan het bereikbaar maken en inrichten van de openbare ruimte voor kinderen, maar het huidige beleid ziet het kind nog steeds niet als een volwaardige stadsbewoner. Het gevolg is dat er tekort is aan openbare ruimte voor buitenspel, deze niet ingericht is om speelactiviteiten te ontplooiën of gewoon niet veilig bereikbaar is. In de huidige samenleving kan de openbare ruimte niet op tegen steeds aantrekkelij-

jker wordende binnenactiviteiten. Kinderen kunnen binnenshuis meer en uitdagendere activiteiten ontplooiën (bijvoorbeeld het visuele geweld van computerspelletjes) en ouders laten hun kinderen liever binnen spelen om veiligheidsredenen. Dat het stedenbeleid hier geen oog voor heeft of niet bij machte is om hier wat aan te doen is vreemd. Met de wensen van volwassenen wordt volop rekening gehouden (bijvoorbeeld het parkeren van de auto voor de deur) maar kinderen moeten het doen met de weinig aantrekkelijke formele speelplekken. Formele speelplekken zijn die plekken waar willekeurig een handvol speeltoestellen over uitgeworpen is, wat voormalige restruimten waren (meestal gelokaliseerd op vreemde plekken, zoals op hoeken waar autowegen elkaar kruisen) en slechts geschikt zijn voor kinderen in de leeftijdsgroepen tot 8 jaar. Dat er niet meer geïnvesteerd wordt in stadswijken, om deze geschikter te maken voor buitenspel, is helemaal vreemd als men realiseert dat kinderen degenen zijn die het meeste gebruik maken van de aanwezige openbare ruimte. Wij koppelen het gebrek aan voldoende buitenspel activiteit dan ook aan zes aspecten van de stedelijke publieke ruimte die niet toereikend

Formele speelplek

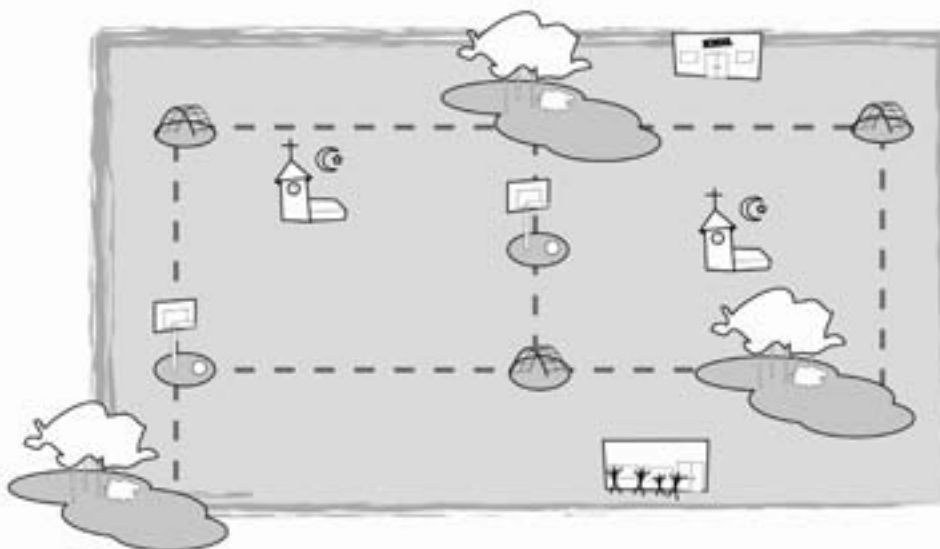

The essence of the 'Network of Play'- model

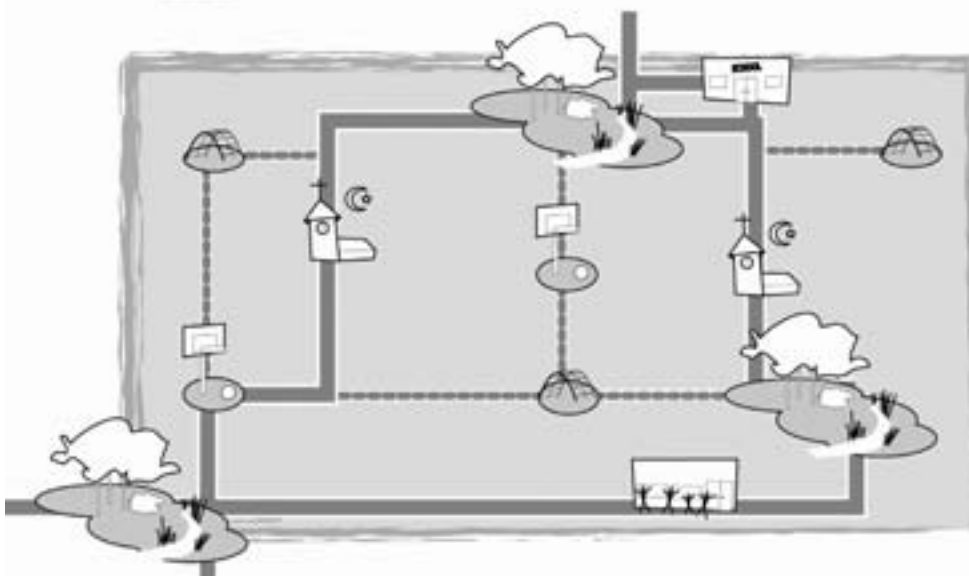
- District
- Primary play space
- Secondary play space
- Child facilities
- Missing link/obstacle
- 100m vicinity
- Childweb

NOW: Connections between primary play spaces, secondary play spaces and child facilities (churches, schools) are missing, are too far apart or are blocked. Child is limited in his exploration and development.

NOP phase 1: Locate and assign Primary play spaces, no more than 400m apart covering the entire district (and partially beyond).

Locate and assign secondary play spaces. Children should be within 100m of a secondary play space from their homes.

NOP phase 2: Primary play spaces and child facilities (churches, schools, etc.) are connected by childweb; a network of child friendly routes making exploration of the district by the child safer. Secondary play spaces should be within 100m of this network. If not, secondary child routes should be incorporated in the childweb.

Improve overall quality of primary and secondary play spaces based on research criteria.

genoeg zijn:

1. De hoeveelheid (kwantiteit) van de speelbare ruimten;
2. De locatie van de speelbare ruimten;
3. De bereikbaarheid van de speelbare ruimten;
4. De kwaliteit van de speelbare ruimten;
5. De focus van de gemeenten op formele speelplekken betreffende het buitenspel beleid;
6. Onvoldoende gebruik van het landschap (-elementen) in de wijk.

Ons afstudeeronderzoek pakt deze aspecten aan, door een nieuw ruimtelijk model te introduceren:

- Het "Network Of Play model" (NOP-model).

Het NOP-model

Het doel van het NOP-model is om ontwerpers en stadsplanners een gereedschap te geven om de speelbaarheid van openbare ruimten in stadswijken te analyseren en te verbeteren. Het NOP-model is een gereedschap dat werkt als een manier om kansen voor buitenspel in stadswijken te beoordelen, alsmede een hulpmiddel voor het ontwerpen van stimulerende, aaneengesloten speelbare ruimten. Het NOP-model maakt gebruik van de bestaande openbare ruimte (informele speelruimte), in plaats van alleen te focussen op speeltuinen e.d. (formele speelruimten). Niet het object voor buitenspel moet de kwaliteit van de speelervaring bepalen (zoals op formele speelruimten) maar de activiteit/ontwikkeling van het kind tijdens het spelen moeten bepalend zijn. Het NOP-model bestaat uit drie ruimtelijke elementen die een kindvriendelijke, speelbare wijk opleveren:

1. Primary play spaces (NL: Primaire speelruimten)
Publieke ruimten met een hoge speelkwaliteit, die dienen om oudere kinderen te stimuleren om buiten te spelen.
2. Secondary play spaces (NL: Secundaire speelruimten)

Kleinere maar vaker voorkomende publieke ruimten met specifieke speelkwaliteiten.

3. The Childweb (NL: Het kindweb)
Een netwerk van kindvriendelijke wegen, die verplaatsing door de wijk mogelijk maken.

Het NOP-model is ontwikkeld met de buitenspel behoeften van kinderen in ons achterhoofd. Bij de primaire en secundaire speelruimten spreken we over publieke ruimten met hoge (primaire speelruimten) of specifieke (secundaire speelruimten) speelkwaliteiten. Om kwaliteit geen inhoudsloos begrip te laten zijn hebben we een zestal kwaliteiten benoemd die bijdragen aan de ontwikkeling van een kind (zie illustratie 3_ iconen):

1. Complexity (NL: Complexiteit)
2. Environmental Manipulation Opportunity (E.M.O / NL: De mogelijkheid om de omgeving te veranderen)
3. Plural target groups (NL: verscheidene doelgroepen)
4. Physical stimulation (NL: Fysieke stimulans)
5. Mental stimulation (NL: Mentale stimulans)
6. Social stimulation (NL: Sociale stimulans)

1. Complexiteit is een kwaliteit waar een ontwerper volgens ons altijd naar moet streven. Hierbij bedoelen we ruimtelijke complexiteit die buitenspel activiteiten stimuleren. Een uitgemeten balans daarin vinden is echter wel noodzakelijk. Te weinig ruimtelijke complexiteit kan leiden tot weinig activiteit (bijvoorbeeld alleen een grasveld), maar teveel ruimtelijke complexiteit kan averechts werken en ook leiden tot weinig activiteit (bijvoorbeeld een overmaat aan kleurgebruik dat juist kinderen afschrikt om te gaan spelen). Met ruimtelijke complexiteit kan aan een openbare ruimte een eigen identiteit gegeven worden waardoor het zich onderscheidt van andere plekken en het

kan tevens andere speelkwaliteiten stimuleren. Meer ruimtelijke complexiteit kan verkregen worden door bijvoorbeeld hoogteverschillen, verschillen in ondergrond (hard/zacht oppervlak), variatie in open- en besloten ruimten, variatie in licht en donker, variatie in nat en droog en variatie in beplantingen, materialen, kleuren, texturen en vormen.

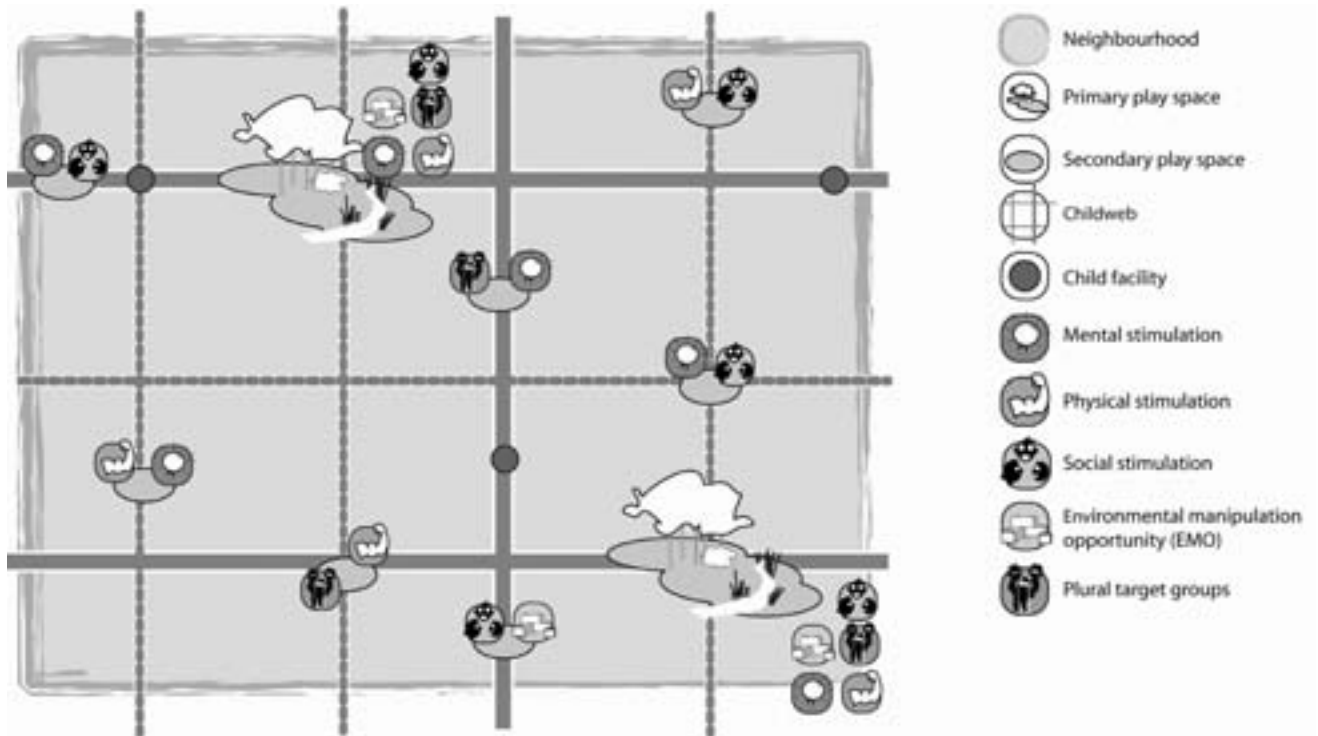
2. Met E.M.O, ofwel met de mogelijkheid om de omgeving te veranderen, willen we 'constructiespel' stimuleren. Door de aanwezigheid van verplaatsbare (veranderbare) elementen kunnen kinderen hun fantasie gebruiken om iets te 'creëren'. Hiermee wordt hun creativiteit en intelligentie ontwikkeld. Deze elementen kunnen een combinatie zijn van water en zand, stenen, balken, gravel, tegels, etcetera.

3. Om de interactie tussen kinderen en de speelplek zo lang mogelijk vast te houden is het belangrijk dat de speelplekken tegemoet komen aan de wensen van verschillende doelgroepen, de 'Plural target groups'. Verschillende doelgroepen worden bepaald door het geslacht (jongen of meisje), leeftijdscategorieën en etniciteit (autochtoon/allochtoon).

4. Fysieke activiteit draagt bij aan de lichamelijke ontwikkeling van een kind en zijn vaardigheden zijn lichaam onder controle te krijgen (coördinatie). Actieve speelmogelijkheden brengt kinderen in een goede conditie, wat ook door kan werken op het gebied van mentale en sociale ontwikkeling. Fysieke activiteit kan gestimuleerd worden door het integreren van bijvoorbeeld verhoogde elementen (balanceren en coördinatie), verticale elementen (voor klimmen, hangen, balanceren), stapstenen en paden voor rennen, fietsen en skeeleren.

5. Het ontwikkelen van verbeeldingskracht, waarnemingskracht, intelligentie, verbale vaardigheden, de vaardigheden om problemen oplossen, creativiteit en intelligentie dragen bij aan de mentale ontwikkeling van een kind. Mentale ontwikkeling heeft overlap met bijvoorbeeld kwaliteiten als sociale ontwikkeling

NOP MODEL: Neighbourhood

Elementen NOP-model

of de mogelijkheid om de omgeving te veranderen. Mentale ontwikkeling kan gestimuleerd worden door bijvoorbeeld een bepaalde mate van beslotenheid te creëren of mysterieuze plekken te creëren (ontwikkelen van verbeeldingskracht). Voor de mentale ontwikkeling is het essentieel dat mogelijke speelplekken gevrijwaard zijn van storende effecten (zoals drukke wegen of teveel schaduw/wind) om zodoende zo lang mogelijk geconcentreerd te kunnen spelen.

6. Speelplekken zijn belangrijke punten waar kinderen met elkaar kunnen afspreken en samen activiteiten kunnen ontplooiën. Speelplekken kunnen samenspel bevorderen en zodoende bijdragen aan de sociale ontwikkeling van kinderen. Zitplekken (rustmogelijkheden) kunnen kinderen stimuleren om een gesprek met elkaar te beginnen waardoor hun verbale communicatie verbeterd. Allerlei elementen kunnen worden gebruikt om dit te creëren, zoals stenen, muurtjes en heuveltjes. Er kunnen ook in het oog springende elementen gebruikt worden zodat kinderen een duidelijk herkenningspunt

hebben om met elkaar af te spreken.

De elementen van het NOP-model

Binnen het NOP-model bevatten de primaire speelplekken alle hiervoor beschreven kwaliteiten. Dit zijn altijd informele speelplekken. Dat houdt in, de mogelijkheid om te spelen moet geboden worden, maar het wordt niet officieel bestempeld als speelterrein. De essentie van de primaire speelplekken is dat deze voldoende stimulans bieden om kinderen in de leeftijdscategorie 8-12 jaar te bewegen om meer buiten te spelen. Deze leeftijdscategorie heeft een grotere actieradius (400 meter is de afstand dat deze kinderen bereid zijn af te leggen om naar een speelplek te gaan) dan bijvoorbeeld kinderen van tot 8 jaar. Om op wijkniveau voldoende aanbod te hebben van deze speelplekken, hoeven er minder gerealiseerd te worden dan het aantal secundaire speelplekken (vooral ingericht voor kinderen van tot 8 jaar met een actieradius van 100 meter). Voorwaarde is wel dat de primaire speelplekken alle kwaliteiten bezitten en dus groter in omvang zijn. Een goede

bereikbaarheid en ligging is essentieel om deze speelplekken succesvol te laten zijn. Openbare ruimten die hiervoor in aanmerking komen zijn (buurt)parken, restruimte, buffergroen en grote groen-/blauwe randen (bijvoorbeeld langs kanalen en singels).

Secundaire speelplekken bevatten altijd slechts enkele van de genoemde kwaliteiten. Omdat deze ook geschikt moeten zijn voor jongere kinderen liggen deze dicht bij huis (binnen 100 meter) en kunnen een combinatie zijn van een formele en informele speelplek. Ondanks dat voor deze plekken de bereikbaarheid en ligging ook belangrijk zijn is dit minder essentieel dan voor de primaire speelplekken. Geschikte openbare ruimte voor secundaire speelplekken zijn (semi-) openbare groenplekken, pleinen, restruimten en brede stoepen. Aangezien één secundaire speelplek slechts een beperkte hoeveelheid kwaliteiten bezit is het essentieel dat een andere aangrenzende speelplek andere kwaliteiten bevat, om zodoende toch alle kwaliteiten bereikbaar te laten zijn voor jonge kinderen.

Het netwerk van kindvriendelijke verbindingroutes verbinden de primaire en secundaire speelplekken met elkaar tot een netwerk. De “Network Of Play”. Bij de keuze voor kindvriendelijke routes moet zoveel mogelijk gekeken worden naar scheiding van gemotoriseerd verkeer. Naast het opnemen van primaire- en secundaire speelplekken in het netwerk, wordt er ook voor gezorgd dat voorzieningen voor kinderen hierin opgenomen worden. Naar sommigen voorzieningen, zoals scholen, moeten kinderen dagelijks een route afleggen. Belangrijk is dat de kinderen hier op eigen kracht en veilig kunnen komen. Door speelplekken te koppelen aan de route naar school bijvoorbeeld, kunnen kinderen ook sneller geprikkeld worden om na schooltijd buiten te gaan spelen.

Impressie ontwerp van binnenplein

Voor geïnteresseerden die graag willen zien hoe het NOP-model daadwerkelijk toegepast kan worden in een wijk en hoe de kwaliteiten ontworpen kunnen worden, ligt er een exemplaar van ons afstudeeronderzoek in de bieb van de WUR, onder de titel: “Network Of Play: a research on the playability of Dutch residential district for children.”

Summary

The Netherlands is dealing with an increasing amount of children that are being overweight. It seems that with a change towards lifestyles that favour physical inactivity (a lack of exercise), the susceptibility for becoming overweight increases. Outdoor play is an excellent trigger to stimulate children to exercise more often. This thesis addresses several factors of city planning which causes the disappearance of play opportunities for children in city districts.

A new model is being introduced, “the Network Of Play-model”, to improve the playability of Dutch residential districts. The NOP-model is a tool that acts as both a way of appraising play opportunities in city districts and neighbourhoods and a guideline for designing stimulating, connected play spaces.

Interpretatie door kind